

prospah ljudskega šolstva, tudi o stvarih, katere se tičejo pravic, dolžnosti in razmer učiteljstva i. t. d.

Zaradi tega se hočemo pomuditi pri tistih stvarih, ki se tičejo pravic, dolžnosti in razmer učiteljstva. Biti pa hočemo popolnoma stvarni brez vsakega pretiravanja!

Pravic ima učiteljstvo po raznih §§ že nekaj, vendar se čestokrat prezro pravice učitelja. Glavna pravica učiteljev pa obstoji v tem, da smejo vsi opravičeni in neopravičeni krogi pometati ž njim. Idealno nadahnjena pride mladi kandidat in kandidatinja iz učit. pripravnice. Tam so mu naložili cele sklade teoretične učenosti. Mladi učitelj in učiteljica se spustita z najvzornejšim navdušenjem v tok učiteljskih dolžnosti. Zadeneta pa že v prvih dneh na različne ovire. Te ovire pozna vsak, zato jih ne naštevamo tukaj, dognano pa je: Čimbolj iščeš pravice, tembolj zadeneš ob krivico. Zato je dolžnost prihodnje učit. skupščine, da preskrbi učiteljstvu več pravic. Prva pravica naj bo ta, da ima pri pouku in vodstvu šole učiteljstvo samo pravico brez jerobstva gotovih usiljivih ljudi. Učiteljstvo najbolj pozna nedostatke pri šoli in pouku, zato jih le učiteljstvo more odpraviti in izboljšati. Pravica učiteljeva je, si svobodno izbirati metodo pouka, ki je v raznih krajih pod različnimi okolnostimi lahko različna.

Učiteljstvo naj ima pravico vpogleda v kvalifikacijske zapiske, da se ve v stvarih, ki se opirajo na kvalifikacijo, primerno ravnati. Pri razpisu javnih učiteljskih služb naj imajo pravico in prednost najstarejši prosilci, ako so dobro kvalifikovani. Vsako preteriranje se ima opustiti in se smatra krivično za prizadete učitelje. Tukaj pa dostavljamo, da veljaj to za vse učitelje, ki služijo pravemu namenu šole in v prid izobrazbi, omiki in napredku. Učitelji, ki očitno in prikrito podpirajo gotove nazadnjaške ljudi, katerih slabi nameni in delovanje za propad šole in učiteljstva so prozorni, taki učitelji ne zaslužijo nobenih ozirov, zakaj kdor zažiga sam svoj dom in pomaga zatirati stanovske tovariše, ta naj tudi sebi pripiše vse slabe posledice.

Pravica naj se da učiteljstvu, da bo imelo redno obiskovanje šol in nepopustno naj se nastopi proti tistim, ki na katerikoli način zadržujejo mladino od izobrazbe in omike. Šolske oblasti naj v ta namen porabijo vsa dopustna sredstva in podpirajo učiteljstvo pri njegovem delovanju.

Pravica naj se da učiteljstvu svobodno si voliti zastopnike v dežel. šol. svetu, da tudi v tej korporaciji pride do veljave učiteljstvo. Sedanji zastopniki niso legitimni zastopniki učiteljstva, ker jih ni izvolilo učiteljstvo. Ker ni bilo dosedaj pravih zastopnikov učiteljstva v dež. šol. svetu, zato so se tudi kovali taki sklepi, ki so učiteljstvu kratili pravice in nalagali dolžnosti, ki niso opravičene. Učiteljstvo se mora neprestano dalje izobraževati, zato mora imeti primernih sredstev. Pri slabem denarnem položaju si učiteljstvo samo ne more pridobiti sredstev, zato ima pravico zahtevati, da ima brezplačno na razpolago razne strokovne knjige, da dobiva dopust in podporo za obiskovanje raznih poučnih tečajev. Ako se izpolnijo te in še mnoge druge zahteve učiteljstva, potem so odstranjena mnogo napotja, ki zadržu-

jejo svobodni razvitek pouka, izobrazbe in napredka v šoli. Te stvari so dolžni pretresati zborovalci na deželni učit. skupščini!

Ako se izpolnijo vse te stvari ali pa vsaj se nam obvezno zagotovi njih upoštevanje, potem bo rodila ta skupščina dobrih sadov, drugače pa samo nezadovoljnost. Razne nove odredbe ne bodo nič koristile, ako se v prvi vrsti ne zadovolji zgoraj navedenim zahtevam in pravicam. Ukazi in odredbe še ne rode uspehov, le zadovoljive okolnosti vplivajo na dobre uspehe. S tem pa še nismo pri kraju s predlogi, temveč hočemo še nekaj najporečejših zadev obravnavati v naslednjih odstavkih. Pred vsem mora priti v razgovor naše gmotno stanje. Kjer ni kruha, ni delavcev!

Novice z Goriškega.

Okrajna skupščina. — Volitev zastopnikov v okrajni šol. svet. — Koncert za »Učit. konvikt.« — Zborovanje.

Dne 5. junija t. l. smo imeli uradno okrajno učiteljsko skupščino v Gorici po tem-le dnevnem redu:

1. Uradna naznanila.
2. Opazke c. kr. okr. šolskega nadzornika.
3. Risanje v ljudski šoli. Predava prof. Anton Gvaiz.
4. Poročilo komisije za okrajno učit. knjižnico.
5. Volitev nove knjižnične komisije.
6. Volitev stalnega konferenčnega odbora.
7. Samostojni predlogi.

Pred dnevnim redom pozdravlja predsednik, okr. šolski nadzornik Finšger, vse okrajno učiteljstvo, učiteljski profesorski zbor, vadniško učiteljstvo, okrajnega glavarja, dvornega svetnika H. Attemsa, in vse navzoče goste. Takoj nato je pozdravil učiteljstvo tudi predsednik okraj. šolskega sveta, grof Attems. Poudarjal je našo stanovsko agilnost, pohvalil naše delovanje in želel učiteljstvu srečnejših časov.

1. Med uradnimi naznanili so bile omenjene tudi vročinske počitnice. Predsednik je prepustil to zadevo popolnoma šolskim voditeljem, ki naj po svoji vesti in raziščnosti ukrenejo sami najpotrebnejše zaradi letošnje nenavadne vročine, a naj vestno skrbje, da nikjer ne bo trpel šolski pouk in učiteljski ugled. Priporočal je vsem šolskim vodstvom, da naj si nabavijo za vse šole »Spominske liste« naše »Šolske Maticice« ob sklepu šolske dobe.

Bilo bi pač najumestnejše, da bi jih preskrbel c. kr. okr. šolski svet sam iz svojih virov kakor vse druge šolske tiskovine. Učiteljska zastopnika v okrajnem šolskem svetu naj poizkušata, da se uresniči ta blagohotni nasvet.

2. C. kr. okrajni šolski nadzornik omeni uspehe našega šolstva v t. l. in s ponosom poudarja, da izvršuje učiteljstvo točno svoje dolžnosti. Podal je nekoliko umestnih nasvetov modernejših pedagoških nazorov, ki jih naj uvedejo tudi v naše šole.

Omenil je tudi napredek iz poedinih učnih predmetov na ljudskih šolah svojega okraja, kar je pa najjasnejši dokaz, da je goriško učiteljstvo na svojem mestu. Tako je prav, da se na uradnem mestu pribije to dejstvo, ki je gotovo v čast našemu stanu.

3. Risarski strokovnjak profesor Gvaiz je res zanimivo in umetniško dovršeno predaval o svojem predmetu, ki je še vedno pastorka med ljudskošolskimi predmeti. Zanimivo

in edino praktično je pač risanje po naravi, a škoda — da ne moremo vsi učitelji biti risarski strokovnjaki.

Prav z umetniškim okusom je profesor Gvaiz razvrstil in okrasil dvorano s krasnimi risarskimi izdelki svojih gojenk na c. kr. ženskem učiteljišču. Tudi te izdelke je znal spretni strokovnjak lepo izkoristiti s temeljitim tolmačenjem med zanimivim predavanjem.

Učiteljstvo je umetniku-profesorju Gvaizu hvaležno za to predavanje in je izrazilo željo, da bi se pod predavateljevim vodstvom prirejali ob četrtkih med šolskim letom učni risarski tečaji. C. kr. učno ministrstvo naj dá zato primerno nagrado spretnemu docentu, a tudi naj pri tem ne pozabi na dostojno odškodnino za ukaželjne slušateljce, oziroma slušateljice, ki jim bi sicer bilo nemogoče obiskovati te risarske tečaje s sedanjo poniževalno plačo in veliko draginjo v mestu. To dejstvo naj c. kr. merodajni činitelji uvažujejo, ker je pravemu duševnemu napredku glavni predpogoj blaginja in ne vsakdanji boj za ljubi kruhek.

Tu naj omenimo še razstavljeni ženska ročna dela, ki so bila res lepa in krasna za naše pridne učiteljske kandidatkinje, a ne za naše šolske potrebe na kmetih. Glavna in najpraktičnejša panoga tega prepotrebne dekliskega pouka na ljudski šoli je sedaj, bila nekdanj in bo še: krpanje raztrganih hlač, kril, srajc, rokavov, predpasnikov itd., kar se baje uvažuje tudi že na učiteljišču v Gorici. Sicer pa — čast, komur čast! Bili so lepi izdelki!

4. Predsednik knjižnične komisije, tovariš Franc Bajt, omenja, katere knjige se je naročilo v tem šolskem letu. Priznati moramo na tem mestu, da je komisija izbirala vedno le prava moderna dela svetovne in domače slovenske književnosti. Tako je prav! Poročevalec omenja, da se je učiteljstvo še premalo posluževalo knjižnice in priporoča, da naj se to popravi v bodočnosti.

Kje je pač vzrok temu, da se učiteljstvo ni posluževalo knjižnice v isti meri kakor bi bilo želeli? Kje drugje nego v tem nepobitnem dejstvu, da si moramo s postranskimi službami iskati dohodkov, da moremo vsaj živeti, ker s samo učiteljsko plačo niti tega več ne moremo. Uredite naše plače stanu primerno in bodite uverjeni, da ne bomo več tako apatični do knjižnic! Prej kruha in potem knjige, ker le od želočca je odvisno duševno razpoloženje in ne obratno.

5. Soglasno z vzklikom je bila izvoljena dosedanja knjižnična komisija, ki naj tudi v bodočnosti skrbno naroča knjige svetovne književnosti in socialne moderne revije, ker le po teh bo učiteljstvo pridno posegalo, ker hoče tudi ono s hitrimi koraki slediti sedanjemu duhu časa. Naprej s tem duhom in prihodnjič se bo gotovo moralo konstatovati, da je učiteljstvo prav marljivo izkoriščevalo zlate nauke v lepih poučnih knjigah, ki odgovarjajo nazorom sedanjega človeka — dvajsetega stoletja!

6. V stalni odbor za prihodnjo učit. konferenco so se zopet z vzklikom volili stari člani, a tovariš Bajt Franc je iz odbora izstopil in priporočal tovariša Lavrenčiča Matijo v izvolitev, kar se je zopet soglasno izvršilo. Tovariš Bajt Franc je to napravil iz edino pravega mnenja, da naj se v delo vpreže kolikor mogoče mnogo agilnih tovarišev in ne da se to izroča vedno enim in istim osebam. Tako je prav, na tem stališču mora biti vse naše slovensko učiteljstvo!

7. Kup samostojnih predlogov (Bajt, Možina, Marmolja, Urbančič itd.) je dokazal, da so vse učiteljske želje in zahteve

zbrane v eno samo, ki mora hip na hip izbruhniti z vsem zdravim radikalizmom iz čutečih učiteljskih src: **Regulirajte naše plače!** Dovolj bo tega čakanja in ob skrajni nezadovoljnosti se vzburja tudi naša krotka kri, ki ne more in noče več trpeti tolikega sirovega preziranja naših — no, recimo — zakonodajalcev.

Urbančičev predlog se glasi: Okrajna učiteljska skupščina prosi c. kr. deželni šolski svet in potom tega c. kr. ministrstvo za uk in bogočastje, da naj se ono z vsem svojim vplivom vedno zavzema za izboljšanje gmotnega stanja učiteljstva v naši kronovini ter naj deluje na to, da bo sankcioniran zakon o ureditvi učiteljskih plač, ki je bil soglasno sprejet v zadnjem zasedanju deželnega zbora.*)

Umljivo, da je bil soglasno sprejet z največim odobravanjem.

Približno isto so zahtevali mnogi drugi predlogi.

A. Urbančič je predlagal tudi sledeče:

Okrajna učiteljska skupščina prosi c. kr. okrajni šolski svet, naj najme na vse imetje okrajnega šolskega zaloga večje amortizacijsko posojilo, da se zgrade v našem okraju nova šolska poslopja z učiteljskimi stanovanji vsaj tam, kjer so ta popolnoma proti vsem higijeniškim in pedagoškimi zahtevam.

Torej šolska poslopja z učiteljskimi stanovanji in ne brez njih, kakor v Solkanu, Rihenbergu itd.

Sličnih predlogov je tudi bilo več, a kaj nam koristi, ker so bili dani kakor »glas vpijočega v puščavi« brez upa zmage. In vendar moramo povsod in pri vsaki priliki povedati svoje prošnje ter zahteve, ker drugače bi se nam godilo še slabše. Torej naprej z našimi zahtevami! Kdo nam kaj more, ako tudi preglasno zahtevamo svoje stanovske pravice? Nihče! Česa se bati? Ne delajmo si strahov tam, kjer jih ni!

Toliko o skupščini, zdaj nad volitve v c. kr. okrajni šolski svet!

Izvoljena sta bila za naša zastopnika oba dosedanja naša spretna zagovornika v c. kr. okrajnem šolskem svetu, agilna tovariša Ignacij Križman in Franc Bajt in to skoraj soglasno. Pokazali smo zopet svojo stanovsko solidarnost, dasi je bila tuintam kakšna malenkostna osebna antipatija. Sicer pa nima tu odločevati osebna antipatija in še manj simpatija. Stanovsko delo je pač glavni in edini pogoj, ki ustvari zavednemu učiteljstvu svoje zastopnike. In ravno to stanovsko delo jima je ponovno podelilo najvišjo čast naših zastopnikov. Čast volilcem, ki so s svojimi glasovi odlikovali za nas edino zveličavno stanovsko delo! Izvoljencema kličemo: Vztrajajta v stanovskem delu in nikdar ne prezrita najmanjše naše koristi v c. kr. okrajnem šolskem svetu, ker imata še mnogo, mnogo vrlih stanovskih sodelavcev med našim stanom, ki z bdečim očesom pazijo na vsak vajin čin! Tudi ne pozabita na redna poročila o svojem zastopstvu pri vsakem zborovanju in redno obveščajta naš neustrašljivi stanovski list »Učiteljski Tovariš« o vsem učiteljskem gibanju. Učitelji smo ne-le vajini zvesti volilci, temveč tudi vajini pravični sodniki!

Naprej h koncertu! Vsi smo prišli, a niso vsi prišli, dasi bi bila to njih dolžnost. Vendar pa lahko opravičujemo odsotnost nekaterih zaradi neznosne vročine v dvorani in pa ker so položili svoj dar našemu domu na altar — dasi niso bili navzoči. Hvala vsem goriškim Slovincem, ker so pokazali, da uvažujejo nas in naš stan. Ponosni smo goriški učiteljski sodniki!

*) Na dan s takimi predlogi vedno in povsod! Uredn.

telji na to dejstvo in s podvojenimi silami posvetimo svoje čile moči sebi in narodu.

Koncertov vzpored se glasi:

1. Rossini: Uvertura k operi »Viljem Tell«, vojaški orkester.

2. E. Gangl: Prolog (govoril tovariš E. Prinčič).

3. a) A. Lajovic: »Napitnica«, b) Dr. G. Krek: »Vabilo«, mešana zbor.

4. Lehar: »To je navadni račun«. Pesem iz operete »Kramar«, orkester.

5. Ant. Dvořák: »Prstan«, ženski zbor s spremljevanjem orkestra.

6. Komzak: »Dunaj ponoči«, velik potpourri za orkester.

7. a) Wagner: Pesem pred dvobojem iz opere »Lohengrin«, b) F. S. Vilhar: »Kada mi zviezdo?« bariton solo (tovariš Drogenik J.) s spremljevanjem klavirja (tovariš R. Orel).

8. J. Haydn: »Kor iz oratorija«, mešan zbor s spremljevanjem orkestra.

Vse pevske točke so bile dobro izvršene. Vrla vojaška godba 47. pešpolka je ponovno dokazala svojo spretnost.

Tovariš Lavrenčič je kot pevovodja 3. točke popolnoma častno dovršil svojo nalogo. Hvala mu! Uverjeni smo, da bo še večkrat požrtvovalno nastopal v naših zborih.

Mični Dvořákov »Prstan« je vrel našim zavednim tovarišicam iz srca. Čast vam, vrle pevke, ki ste s tolikim navdušenjem vedno delavne tovarišice v našem stanovskem boju! Dvomim, da eksistujejo še v kakšnem slovenskem šolskem okraju tako zavedne tovarišice, ki tako solidarno in združeno polnoštevilno podpirajo vsa naša stanovska stremjenja. Bodite vedno z moškimi tovariši bok ob boku v združenih bojih za povzdigo šolstva in učiteljstva, ker le taka zveza je naravna, ki stremi za enakimi nazori k skupnemu stanovskemu idealu, k boljši blaginji.

Solist, tovariš Drogenik J. in njegov spremljevalec tovariš R. Orel sta jasno dokazala, da sta zmožna še mnogo, mnogo napredovati s pridno vajo in večkratnim nastopom.

Mogočno Haydnovo »Stvarjenje« pa je mojstrski vodil priznani veščak tovariš E. Širca in dokazal, da je popolen strokovnjak v petju in godbi.

Želimo le, da bi vsi ti vrli pevci in pevke ter glasbeno izobraženi tovariši vedno ostali združeni v stalnem zboru pod vrlim predsedništvom tovariša R. Vižintina, da bi še večkrat nastopali sebi in svojemu stanu v čast in korist. Torej naprej z rednimi vajami vsak prvi četrtek v mesecu.

Po dovršenem koncertu v Trgovskem domu smo se zbrali vsi na lepem vrtu narodnega hotela »pri Jeleni« in se prijazno zabavali ob zvokih spretno vojaške godbe z vsemi našimi rodoljubnimi meščani vseh slojev, ki so pokazali, da v svoji zavednosti simpatizujejo z nami in da iz srca žele, da bi se končno dvignili do one blaginje, ki jo uživajo drugi inteligentni stanovi. Hvala ti, zavedno goriško meščanstvo, za toli jasen dokaz tvojih simpatij! Do svetle zore so bili prostorni lokali hotela »pri Jeleni« dubkom polni, in le težko smo se ločili s te naše slovesne stanovske manifestacije. Naprej, tovariši!

O gmotnem uspehu tega koncerta bo poročal prijatelj Nace, ki ima našo »kaso« v svoji oblasti, a tovarišem v sosednji Kranjski vendarle zašepetam na uho, da imamo čistih 1100 K, reci tisoč sto svetlih kron. To je uspeh! To je naredilo učiteljstvo goriškega okraja iz svoje moči z našim rodoljubnim in nam naklonjenim meščanstvom v Gorici in z našimi zavednimi sloji v goriški okolici. Ta uspeh je pripri-

sovati stanovski vzajemnosti, ki nam je ne sme nihče rušiti, ker si jo hočemo ohraniti kakor najsvetlejšo svetinjo neoskrunjeno. Tovarišice in tovariši! Vsi za enega, eden za vsel

Dne 13. t. m. smo pa zopet imeli zborovanje v kavarni Central, kjer smo izbrali »Zavezne« delegate za skupščino v Pulju. Umljivo, da smo marsikatero rekli o »Zavezi« in njenih težnjah, katerim pa damo odduška pri letošnji skupščini. Naš agilni blagajnik Ignacij Križman nam je podrobno poročal o gmotnem uspehu našega koncerta. Njegovo poročilo priobčimo tudi v »Tovarišu«.

Živahno debato je zbudilo mnenje o zgraditvi lastnega konvikta v Gorici. Spretno so posegali v debato tovariši Kutin, Furlan, Prinčič, Krsnik, Možina, Vižintin, Bajt, Križman, Urbančič itd. Vnela se je pravcata besedna vojna, ki se je končno poravnala s tem, da se bo to vprašanje študiralo, ko se sliši glas tolimskega in sežanskega učiteljstva, za sedaj pa naj se složno oklenemo ljubljanskega konvikta, da spravimo najprej pod streho skupni dom slovenskega učiteljstva, ki naj bo mati poznejšima domovoma v Gorici in Celju za primorsko in štajersko učiteljstvo.

Končno smo zopet pretresovali svoje gmotno stanje in o sankciji zakonskega načrta, a nismo prišli do faktičnih sklepov, ker čakamo zborovanja deželnega učiteljskega društva, ki vodi ves boj za izboljšanje in regulacijo naših plač. Tudi pri tem zborovanju smo se prepričali, da silno kipi v učiteljskih srcih to pereče vprašanje, in pričakovati je najradikalnejših sklepov, ako se še ne ugodi opravičenim učiteljskim zahtevam. Treba bo vsem stanovskim bojevnikom pomočiti pero v žolč in v hudičevo olje, da se predramijo naši zakonodajalci iz tega mrtvila, v katerem se niti ne zavedajo, da nas mineva vsako potrpljenje pri tolikem preziranju. Dajte nam vendar, kar nam gre po naravnem in božjem pravu!

In s tem končam z opomnjo, da zna goriško učiteljstvo biti hvaležno in da zna krepko in neustrašeno braniti svoje stanovske interese.

Eklatantno kršenje šolskih zakonov.

Kako čudovito natančno izpolnuje c. kr. dež. šol. svet vojvodine Kranjske obstoječe šolske zakone, torej oni c. kr. deželni šolski svet, ki s pedantično natančnostjo in strogostjo uporablja vse mogoče paragrafe, kadar nastopa proti učitelju-trpinu — nam dokazuje zgodovina ravnokar sklicane deželne učiteljske skupščine. Z nastopnimi suhimi dejstvi podajamo jasen dokaz, ki ilustruje zakonito postopanje c. kr. najvišje šolske oblasti v vojvodini Kranjski.

§ 11. II. člena ministrske odredbe z dne 8. maja l. 1872, št. 3306, (drž. zak. št. 68; m. u. l. iz leta 1872, št. 40) se glasi: V vsaki deželi je redno vsakih šest let učiteljska dež. konferencija. Deželno šolsko oblastvo je upravičeno, ako je potreba ali koristnost pripoznana, odrediti, naj se skupščina vrši v dveh zborih, katera sta vsak posebej.*)

Zadnja deželna učiteljska skupščina pa je bila, ako nas spomin ne vara, leta 1891. Katero ministrsko odredbo so tu upoštevali, nam ni znano, vemo pa, da je v Avstriji še ni, ki bi ukazovala sklicovati deželno učiteljsko skupščino šele po preteku 14 — reci: štirinajstih let. — Heinz govori jasno še na str. 75., oddelek X. m. u. z dne 8. junija l. 1883, št. 10.618, (m. u. l. št. 17.) k

*) Heinz str. 193.